

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תשי"ט.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.

א. בנוגע ל"שירת הים" שהיתה בשביעי של פסח — הנה לכמה דעות ה' זמן אמירת השירה בשביעי של פסח לפנות ערב: על הפסוקי "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו", מפרש רש"י: "לעת שהבוקר פונה לבוא". אבל לדעת שאר המפרשים² הפירוש הוא — לעת שהבוקר פונה והולך לו, קרוב לחצות היום, שאז טבעו המצריים בים.

ולאחרי כן יצאו מהים כל בני ישראל — ששים ריבוא הגברים לבד מנשים וטף, יחד עם הערב רב — דבר שנמשך בודאי משך זמן. ולאחרי כן — "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים"³, "שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל כשם שאנו עולין מצד זה, כך הם עולין מצד אחר, רחוק ממנו, וירדפו אחרינו"⁴; ורק לאחרי כן — "וירא ישראל את היד הגדולה וגו'"⁵, ואמרו שירה. ועפ"ז נמצא שזמן אמירת השירה ה' לפנות ערב.

וכיון שעומדים אנו עתה (ביו"ט שני דשביעי של פסח לפנות ערב) בזמן אמירת השירה — צריך להיות עתה ענין השמחה.

ולהעיר גם ממ"ש בחק יעקב⁶ (שרבינו הזקן פוסק הלכה כמותו כמ"פ) בשם מהרי"ל, שביו"ט אחרון של פסח "יש אומרים זמן שמחתנו, משום שמחת טביעת מצרים", ומסיק, "לכן אותן הנוהגים לומר כן, אין למחות בידם" (אף ש"מנהגינו לומר זמן חרותנו"), שענין זה הוא בתוקף יותר מאשר "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁷ שנאמר גם לגבי דעה שאין הלכה כמותה כלל, ועאכו"כ בנדו"ד, ש"אין למחות בידם".

זאת ועוד:

(1) בשלח יד, כז.	(5) שם, לא.
(2) ראה תו"ש עה"פ (אות קעג). וש"נ.	(6) או"ח סת"צ סק"ט.
(3) שם, ל.	(7) עירובין יג, ב. וש"נ.
(4) פרש"י עה"פ.	

ידוע⁸ שהבעש"ט הי' נוהג לערוך סעודה באחרון של פסח לפנות ערב, והי' קורא אותה בשם "סעודת משיח".
 וכיון שהגאולה שע"י משיח היא גאולה שלימה ללא הגבלות, הרי מובן, שגם השמחה הקשורה עם סעודת משיח צריכה להיות שמחה בלי מיצרים.

ובענין זה יש תוספת חיזוק גם מצד שירת הים — שהרי בשירת הים נרמזה תחיית המתים דלעתיד לבוא, כמארוז"ל⁹ "שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה", והיינו, שהענין דתחיית המתים נפעל כבר בעת שירת הים "בכח", וכיון שלמעלה "אין כח חסר פועל"¹⁰, הרי זה נפעל גם בפועל.

והשמחה דעתה תהי' הכנה והקדמה קרובה וכלי לביאת משיח בגילוי, שאז יקויים היעוד¹¹ "בשמחה תצאו", ועד שגם "ההרים והגבעות (לא זו בלבד שלא יפריעו, אלא אדרבה) יפצחו לפניכם רנה .. ימחאו כף".

*

ב. ביו"ט האחרון דחג הפסח גופא ישנם ב' ענינים: שביעי של פסח ואחרון של פסח. וגם בארץ-ישראל שיו"ט האחרון הוא יום אחד, ישנם ב' ענינים אלו, אלא ששניהם באותו מעת-לעת, ואילו בחוץ-לארץ הרי הם בב' ימים.

אודות ענינם של שביעי של פסח ואחרון של פסח, אמר פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹², ששביעי של פסח הוא ענינו של משה רבינו, ואחרון של פסח הוא ענינו של משיח.

ולכאורה: כיצד יתכן שמעלתו של משה רבינו — עליו נאמר¹³ "אנכי עומד בין הוי' וביניכם", ממוצע המחבר בני"י עם הקב"ה¹⁴ — לא

המשך תרס"ו ע' ה ואילך. ע' קלט ואילך. ועוד.

(11) ישעי' נה, יב.

(12) שיחת ליל אחש"פ תש"ד בתחלת (סה"ש תש"ד ע' 105). וראה גם שיחת

אחש"פ תשי"א בתחלתה (תו"מ ח"ג ע' 39). (13) ואתחנן ה, ה.

(14) ראה סה"מ תרנ"ט ע' קצ ואילך. ועוד. סה"ש תורת שלום ע' 158.

(8) שיחת יום אחש"פ תשי"ב ס"ג (סה"ש תשי"ב ס"ע 109) — נעתק ב"היום יום" כב ניסן (אחש"פ). וראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד בתחלתה (תו"מ חכ"ב ע' 247). וש"נ.

(9) סנהדרין צא, סע"ב. מכילתא ופרשי' בשלח טו, א.

(10) ראה פרדס שער יא פ"ג. הובא ונת' בסה"מ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פי"א.

מספיקה עדיין, שלכן צריכים לפעול באחרון של פסח גם את ענינו של משיח? ! וביותר אינו מובן ע"פ הידוע¹⁵ ש"גואל ראשון (משה) הוא גואל אחרון"?

ויובן בהקדם ביאור החילוק בין ענינו של משה רבינו לענינו של משיח.

ג. ענינו של משה רבינו הוא — נתינת התורה לישראל, שזה הי' ענינו מיום שנולד¹⁶, שלכן, "כשנולד נתמלא הבית כולו אורה"¹⁷, "אורה זו תורה"¹⁸.

וענין התורה — "לא בשמים היא"¹⁹, שלכן לא ניתנה התורה למלאכי השרת, כי אם לבני־אדם שנמצאים למטה דוקא — "למצרים ירדתם .. יצר הרע יש ביניכם"²⁰, והיינו, שענין התורה הוא המשכה למטה, שיומשכו למטה כל הענינים היותר נעלים, גילוי אור היותר עליון. וכמבואר בתניא²¹ גודל מעלת גילוי האור בשעת מתן תורה, שנמשך גילוי אור היותר עליון שלא הי' לעולמים, ואור עליון זה נמשך למטה כפי שהמטה נשאר במציאותו, והיינו, שלהיותו אור עליון ביותר שאין בו הגבלות, לכן בכחו לירד למטה גם כאשר המטה נשאר במציאותו.

ונמצא, שענין התורה אינו העלאה מלמטה למעלה, שהו"ע זיכוך המטה, אלא ענין התורה הוא — המשכת העליון למטה, כפי שהמטה הוא במציאותו.

כלומר: אף שבשעת מ"ת היו שומעין את הדיבור "אנכי הוי' אלקיך"²² מכל ד' רוחות העולם²³, מ"מ, לא הי' זה באופן שהמטה עצמו נזדכך, כי אם, שגילוי האור עליון שבדיבור "אנכי" האיר כל כך עד שחדר בכל העולם, שהי' נשמע הדיבור מכל ד' רוחות העולם, אבל, ענין זה לא הי' באופן שד' רוחות העולם עצמם הכריזו "אנכי", כי אם, שהדיבור אנכי הי' נשמע מד' רוחות העולם.

18 מגילה טז, ב. וראה תענית ז, ב.

19 נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

20 שבת פח, סע"ב ואילך.

21 פל"י.

22 יתרו כ, ב.

23 תקו"ז תכ"ב (סד, ב). תניא שם. וראה

תנחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה, ט.

15 ראה שמו"ר פ"ב, ד"ו. זח"א רנג, א. שער הפסוקים ויחי מט, יו"ד. תו"א משפטים עה, ב.

16 ראה ביאור הבחיי בס' כד הקמח מע' נר חנוכה.

17 סוטה יב, א. יג, רע"א. שמו"ר פ"א,

כ. פרש"י שמות ב, ב.

וכיון שבמתן תורה לא נעשה זיכוכ המטה, לכן, הנה במשך זמן קצר לאחרי מ"ת הי' יכול להיות חטא העגל, שזהו ההיפך הגמור מהענין דמ"ת.

ועל זה ניתן כללות ענין העבודה שמצד מ"ת — לאהפכא חשוכא לנהורא (היינו, לעשות מהחומריות וגשמיות כלי לענין של צורה ואור) ומרירו למיתקא²⁴.

והנה, בענין זה יש אמנם מעלה גדולה, ועד כדי כך, שבנוגע לתקופה שלאח"ז נאמר "והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ"²⁵, אבל אעפ"כ, "זכות" זו קשורה גם עם חוב — שיש אפשרות שלא תתמלא העבודה, ואדרבה, יהי' ענין של חטא כו'. וכיון שיש אפשרות למציאות כזו — הרי ידוע הכלל שמביא הרמב"ם במורה נבוכים²⁶ ש"האפשר במין אי אפשר בהכרח מבלתי היותו כו'".

וזהו גם הביאור בדברי הקב"ה למשה: "הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה גו' ועזבני גו'"²⁷ — כיון שכל האפשרי אי אפשר שלא יבוא.

ואין זה סתירה לכך שכל אחד יש לו בחירה חפשית — כי, כלל זה הוא רק בנוגע לכללות העולם, שמוכרח הדבר שבאיזה מקום בעולם ובאיזה זמן מן הזמנים יהי' מי שיכשל ויפול כו'; אבל כל אחד בפרט — יש לו בחירה חפשית²⁸.

המורם מכל האמור בנוגע למ"ת — שענינו הוא גילוי מלמעלה למטה, היינו, שהמטה עצמו לא נשתנה, ואין זה אלא שבשעת מ"ת האיר בו האור מלמעלה שחדר בהמטה, ולאחרי כן ניתנה העבודה להאיר את המטה עם האור שניתן מלמעלה, אור התורה.

ד. אמנם, ענינו של משיח הוא — זיכוכ המטה:

לעתיד לבוא כתיב²⁹ "אבן מקיר תזעק", וכדאיתא במדרש³⁰ (ועד"ז בירושלמי³¹) "לעתיד אדם הולך ללקוט תאנה בשבת והיא צווחת ואמרת

(24) ראה זח"א ד, א. תניא ספ"י.

(25) קהלת יב, א. וראה שבת קנא, ב.

(26) ח"ב פ"א בד"ה עיון שלישי. הובא

בס' החקירה להצ"צ לט, א. סה"מ תרס"ד ע' ז. ועוד.

(27) וילך לא, טז.

(28) ראה רמב"ם הלי' תשובה ספ"ו.

שמונה פרקים להרמב"ם פ"ח.

(29) חבקוק ב, יא. וראה תענית יא, א. וש"נ.

(30) מדרש תהלים (שו"ט) סוף מזמור עג. יל"ש ירמ' רמז שטו (בסופו).

(31) ע"ז פ"ד ה"ז (הובא במכתב א' מנ"א

שנה זו — אג"ק חיי"ח ע' תעח).

שבת היום", וכיון שענין זה אינו מצד השכל, שהרי מדובר אודות דומם, עכצ"ל, שלעת"ל יהי זיכוך בעצם מציאות העולם.

דוגמא לדבר בזמן הזה — שאין אדם מכניס ידו לתוך האש³², והרי ענין זה אינו מצד השגה, כי אם, שהאש עצמה אינה מניחה לאדם להכניס את ידו בתוכה שאז יכווה ממנה.

ועד"ז יהי לעתיד לבוא גם בענינים הרוחניים, והיינו, לפי שיהי זיכוך העולם באופן שהענינים הרוחניים יהיו כמו טבע במציאות העולם, כמו שהוא עתה בענינים הגשמיים.

וכמ"ש³³ "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר גו'", וכפי שמפרש אדמו"ר האמצעי³⁴ שאפילו בהמות וחיות יראו אלקות, כיון שיהי זיכוך המטה. ונמצא, שענינו של מ"ת הוא שהמעלה פועל בהמטה, ואילו ענינו של משיח הוא זיכוך המטה עצמו.

ה. והנה, מצד זיכוך המטה דלעת"ל מגיעים לדרגא נעלית יותר מהענין דמ"ת, ע"ד המבואר בלקר"ת שה"ש³⁵ שאתערותא דלעילא שבאה ע"י אתערותא דלתתא היא נעלית יותר מאתערותא דלעילא מצד עצמה. וכידוע שכאשר המטה נעשה כמו המעלה, הרי זה בדרגא נעלית יותר מאשר המעלה.

והיינו, שע"י הקדמת העבודה עתה להאיר את המטה באור התורה, לבררו ולזככו (כנ"ל שהעבודה שניתנה בשעת מ"ת היא לעשות את הגשמיות כלי לאלקות), הנה בגמר העבודה נעשה המטה מצד עצמו מציאות מזוככת, ועי"ז מגיעים למעלה יותר מהאור העליון שניתן ונמשך בשעת מ"ת.

וע"ד המשל הידוע מאדם הבונה בית, שדוקא בגמר הבנין נמשך ומתגלה התענוג שבבנין הבית³⁶. ועד"ז בנוגע לגמר העבודה, שאז נמשך ומתגלה אור נעלה יותר מכמו שהי' בשעת מ"ת.

ולהעיר, שהמשל ד"בית" מתאים עם הידוע³⁷ שענינו של משה הוא בחינת חי', מקיף הקרוב ששייך להפנימי (לבוש), ואילו ענינו של משיח

32 ראה גם תו"מ ח"ג ע' 286. וש"נ.

33 ישע"י מ, ה.

34 תו"ח תולדות טז [קנו], א. בשלח רפ,

א (בהוצאה החדשה — ח"א קצה, ד). תצוה

תעה, ב. תפכ, א (שם — ח"ב שכה, ב. שכת,

ב). מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע'

רסט. נ"ך ע' שפא. ועוד.

35 כב, ב ואילך.

36 ראה סידור (עם דא"ח) קסט, א

ואילך. המשך תרס"ו ע' תקמג ואילך. תער"ב

ח"ב ע' א'קה ואילך. ועוד.

37 ראה רמ"ז לזח"ב מ, ב. הובא

בלקו"ת צו ח, ג.

הוא בחינת יחידה, מקיף הרחוק — בית. והיינו, שאע"פ שגם גבי משה כתיב³⁸ "ועשו לי מקדש", וזהו ענין הבית, מ"מ, הרי זה רק כפי שענין הבית הוא במדריגות פרטיות, אבל בכללות, הנה בחינתו של משה היא חי', ועיקר גילויי בחי' יחידה (מקיף הרחוק — בית) יהי' בביאת משיח.

ו. והנה, כיון שענינו של משיח הוא מצד זיכוך המטה, הרי זה קשור גם עם גדרי הזמן.

ובהתאם לכך מתבטא הדבר גם ביו"ט האחרון דחג הפסח — שנחלק לשני ימים: שביעי של פסח, ואחרון של פסח, והשייכות למשיח היא באחרון של פסח דוקא.

כלומר: שביעי של פסח ענינו הוא לעבוד ולפעול עם המטה ע"י אור התורה, והיינו, להאיר את המטה על ידי המעלה; וענין זה נעשה הכנה לגילוי המשיח באחרון של פסח, שענינו הוא שהמטה עצמו נעשה מזוכך.

ז. אמנם, ע"פ האמור לעיל, נמצא, שכללות הענין דאחרון של פסח שהו"ע זיכוך המטה מצד עצמו, אינו שייך בזמן הזה?

אך הענין הוא — שכל עניני התורה הם בדרך כלל ופרט³⁹, ולכן, הנה גם בזמן הגלות גופא ישנו — בכללות — ענין גילוי המשיח:

בימי השבוע — הרי זה ענינו של שבת, שהוא מעין "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁴⁰.

ועד"ז בכל יום — כידוע שהתפלה שבכל יום היא בחי' השבת שבימות החול⁴¹, ובתפלה גופא — הרי זה בברכת "שים שלום"⁴².

ובזמני השנה — ענין גילוי המשיח הוא באחרון של פסח.

אמנם, בשביל גילוי המשיח באחרון של פסח — יש צורך בהקדמת העבודה דשביעי של פסח.

וכמו שהוא בכל שבוע, שצריכה להיות הקדמת העבודה דערב שבת, כמארז"ל⁴³ "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת" — תחילה ב"מעלי שבתא", ואח"כ ב"יומא דשבתא", ועד לסעודה שלישית, רעוא דרעוין⁴⁴, בחי' תענוג העצמי³⁶.

ועד"ז בנוגע לכללות העבודה ד"מי שטרח" בזמן הגלות, שע"ז

מא, א. ובכ"מ.

(38) תרומה כה, ח.

(42) ראה גם תו"מ חכ"ב ס"ע 204. וש"נ.

(39) ראה גם תו"מ חכ"ב ע' 145. וש"נ.

(43) ע"ז ג, סע"א.

(40) תמיד בסופה.

(44) זח"ב פח, סע"ב.

(41) ראה תו"א נח ט, רע"ב. לקו"ת בהר

באים להגילויים דלעתיד לבוא, בכל פרטי המדריגות שבהם — ע"ד חילוקי המדריגות שבשבת — עד לבחי' תענוג העצמי הפשוט הבלתי מורגש³⁶.

וזוהי כללות ההוראה משביעי של פסח ואחרון של פסח — שע"י העבודה זוכים סוכ"ס לגילוי המשיח, שאז "וראו כל בשר" ש"אין עוד מלבדו"⁴⁵.

ח. עפ"ז יובן גם מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁶ בשם הצ"צ, ששביעי של פסח הו"ע קריעת ים סוף, ואחרון של פסח הו"ע גילוי המשיח: הענין דקרי"ס בשביעי של פסח קשור גם עם האמור לעיל ששביעי של פסח הוא ענינו של משה שעל ידו ניתנה התורה — כיון שענין קרי"ס הוא הכנה למ"ת, כמבואר בכ"מ⁴⁷ שהצורך בקרי"ס לא הי' בשביל ההצלה מהמצריים, שהרי הרבה דרכים למקום, ובפרט ע"פ מ"ש בתוס' במסכת ערכין⁴⁸ שבאותו צד שירדו באותו צד עלו, אלא הענין דקרי"ס הי' הכנה למ"ת.

וביאור הענין שקרי"ס הוא הכנה למ"ת — בעבודת האדם:

כאשר ישנם כמה מניעות ועיכובים וקשיים בנוגע לקיום התומ"צ — הנה על זה באה ההוראה מקרי"ס, שע"י שיהודי מתקשר עם הקב"ה, מתבטלים כל הקשיים כו', ועד כדי כך, שיכול להיות ענין של קריעת ים סוף, שהוא מהנפלאות היותר גדולות, ועד שמצינו בגמרא⁴⁹ הלשון "קשה כקריעת ים סוף", היינו, שגם למעלה הרי זה דבר קשה, כביכול, ואעפ"כ, ע"י שנחשון בן עמינדב התקשר עם הקב"ה ללא חשבונות כו"⁵⁰, עשה הקב"ה גם דבר קשה כמו קרי"ס. וזכרון ענין זה מהוה נתינת כח ותוקף בקיום התומ"צ מבלי להתחשב בשום קשיים.

והביאור בזה בפנימיות העיניים:

בענין קרי"ס נאמר⁵¹ "הפך ים ליבשה", דהנה, ידוע⁵² החילוק שבין ים ליבשה, שהברואים שבים הם מכוסים בתוך המים, והברואים שביבשה הם בגילוי, וענינו ברוחניות, ש"ים" הו"ע עלמא דאתכסייא, ו"יבשה"

(48) טו, א — ד"ה כשם.

(49) פסחים קיח, א. סוטה ב, א. וש"נ.

(50) ראה סוטה לז, א. מכילתא בשלח ד, כב. ועוד.

(51) תהלים סו, ו.

(52) ראה גם ת"מ חכ"ד ע' 165. וש"נ.

(45) ואתחנן ד, לה.

(46) שיחת יום אחש"פ תש"ד בתחלתה

(סה"ש תש"ד ע' 109).

(47) ראה המשך והחרים תרל"א בתחלתו

(ריש ע"ב). רד"ה וילך דשש"פ תש"ד (סה"מ

תש"ד ע' 179).

הו"ע עלמא דאתגלייא, והפירוש ד"הפך ים ליבשה" הוא שההעלם נמשך בגילוי⁵⁵. ובזה גופא יש ב' פירושים — ב' הדעות שבזוהר⁵⁴ וכתבי האריז"ל⁵⁵ — אם היתה המשכת הים ביבשה, או העלאת היבשה בים. וענין זה הי' הכנה למ"ת, שענינו הוא חיבור מעלה ומטה, בב' האופנים: "וירד הוי' על הר סיני"⁵⁶, "ואל משה אמר עלה אל הוי"⁵⁷. ובפרטיות יותר:

המשכת הים ליבשה הו"ע המשכת המעלה במטה. ולמעלה מזה הו"ע העלאת היבשה בהים, העלאת המטה בהמעלה, שכן, כאשר המטה עולה למעלה הרי הוא במדרגה נעלית יותר מאשר המעלה (כנ"ל ס"ה). ועפ"ז יש לומר הפירוש ד"הפך ים ליבשה" — שמעלת המטה כפי שהוא לאחר שנתעלה למעלה (מעלת היבשה לאחר העלאתה בהים), נמשכה גם בבחי' המעלה (ים, עלמא דאתכסייא).

אמנם, למרות גודל המעלה שבקרי"ס, הי' זה רק גילוי כללי, ולפי שעה בלבד, וכללות הענין הי' מצד הגילוי מלמעלה, ולא מצד המטה, והיינו, שגם להפירוש דהעלאת היבשה (עלדאת"ג) בהים (עלדאת"כ), לא הי' זה מצד עבודת המטה, אלא מצד גילוי אור מלמעלה — שזהו"ע ה"רוח קדים"⁵⁸, "מבחי' קדמונו של עולם"⁵⁹, שגילוי זה פעל הן את ההמשכה והן את ההעלאה. וכיון שכל זה הי' רק מצד הגילוי אור שמלמעלה, לכן הי' זה לפי שעה בלבד.

וענין זה הי' הכנה למ"ת, שאז ניתן הכח לכאו"א מישראל, שע"י קיום התומ"צ יפעל המשכת המעלה ועליית המטה, ועד שבגמר העבודה יהי' זיכון המטה מצד עצמו, בביאת המשיח, כנ"ל.

ט. וזהו⁶⁰ גם המענה לאלו שמתאוננים על כך שישנם נסיונות כו', וטוענים, שהקב"ה הי' יכול ליתן פרנסה בהרחבה, ולהסיר את "לב האבן"⁶¹, ואז היו מקיימים תומ"צ מתוך מנוחה והרחבה?

והמענה על זה — שההקדמה לאחרון של פסח היא שביעי של פסח: יש צורך בעבודה דשביעי של פסח בהענין דקרי"ס שהוא הכנה

59) ראה לקו"ת צו יד, ג. סד"ה וילך דשש"פ תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 186).

60) ראה גם שיחת אחש"פ תשי"ז סי"ז ואילך (תו"מ חי"ט ע' 295 ואילך). שיחת יום שמח"ת שנה זו סל"ב (תו"מ חכ"ד ע' 163). וש"נ.

61) יחזקאל יא, יט. לו, כו.

53) ראה תו"א בשלח סב, א. לקו"ת צו יד, ד. טז, ד. ובכ"מ.

54) ח"ב מח, ב.

55) פע"ח שער חמה"צ פ"ח.

56) יתרו יט, כ.

57) משפטים כד, א.

58) בשלח יד, כא.

למ"ת, שניתנה לאלו ש"למצרים ירדתם . . יצר הרע יש ביניכם", ודוקא לאחר העבודה דשביעי של פסח באים לענין גילוי המשיח באחרון של פסח.

ברור הדבר שסוכ"ס יבואו למעמד ומצב דמנוחה כפי שהוא באחרון של פסח, אבל, יש צורך בהקדמה הנ"ל.

* * *

י. ישנו ענין נוסף, שאף שאינו מענינא דיומא דאחרון של פסח, הרי הוא מענינא דחג הפסח:

בסימני הסדר ישנו הסימן "ורחץ" (לאחרי "קדש"), ולאח"ז ישנו גם הסימן "רחצה".

וטעם החילוק בין "ורחץ" בלשון ציווי ל"רחצה" בלשון רשות, מובן בפשטות, כי:

בנוגע לנטילת ידיים לאכילת כרפס — כיון שאי אפשר ליפטר מזה, שהרי ע"פ דין יש חיוב ליטול ידיים לאכילת דבר שטיבולו במשקה⁶², לכן נאמר בלשון ציווי: "ורחץ"; משא"כ בנוגע לנט"י לסעודה — הרי אפשר ליפטר מזה "אם כשנטל ידיו לטיבול הירקות הי' דעתו שתעלה לו נטילה זו גם לסעודה . . אם לא הסיח דעתו משמירת ידיו בשעת אמירת הגדה והלל"⁶³, וא"כ, נט"י זו היא רשות, ולכן נאמר בלשון "רחצה".

אבל, "לכתחילה אין נכון לעשות כן"⁶³, היינו, שאין להתחכם כו', אלא צריך להתנהג לפי הסדר שקבעו חכמים ליטול ידיים פעמיים בליל פסח⁶⁴.

אמנם, השאלה היא, כיצד צריך לנהוג מי שטעה ובירך על הנטילה הראשונה.

יא. והנה, מצד הסברא אפשר לומר בכמה אופנים:

(א) להמשיך בעריכת הסדר ע"ד הרגיל ללא שינוי כלל, ובנוגע לחשש ברכה לבטלה — יש לסמוך על דעת הרמב"ם⁶⁵ שיש לברך גם על נט"י לדבר שטיבולו במשקה.

(ב) כיון שרבינו הזקן, הן בשו"ע ובפרט בסידור, מחמיר ביותר בענין חשש ברכה לבטלה,

62) פסחים קטו, סע"א. שו"ע אדה"ז שם. מג"א שם סק"ב. 64) ב"י לטאו"ח רסתע"ה. וראה ב"ח

63) שו"ע אדה"ז שם סתע"ה ס"ב. 65) ה"ל חמץ ומצה רפ"ח.

— ולדוגמא: בנוגע לתפילין פוסק רבינו הזקן⁶⁶ שיש לברך רק על תפילין של יד, ולפטור בה גם תפילין של ראש. ויתירה מזה מצינו לגבי ציצית בין השמשות, שאף שיש כאן ספק ספיקא, שהרי יש דעה שגם בלילה יש חיוב ציצית בכסות יום⁶⁷, ומה גם שבין השמשות הוא ספק יום⁶⁸, מ"מ, מחמיר רבינו הזקן שלא לברך⁶⁹. ויתירה מזה מצינו בנוגע לאמירת קדיש, שדומה לברכה⁷⁰, שלדעת רבינו הזקן אין לומר קדיש לאחר ספה"ע, כי אם לאחר אמירת עלינו⁷¹, וכן אין לומר קדיש בין אמירת "שיר של יום" ו"לדוד ה' אורי", אלא קדיש אחד לאחר שניהם⁷², כדי שלא להרבות בקדישים ללא צורך — הרי, כדי לבטל לגמרי החשש דברכה לבטלה, העצה היא — שנטילה זו תחשב כנט"י לסעודה,

ובמילא, כדי שלא להפסיק בין נט"י לסעודה⁷³ — צריך לברך מיד "המוציא" (קודם אכילת הכרפס ואמירת ההגדה), וכן "על אכילת מצה", ולאכול הכזיתים שבהם יוצאים י"ח אכילת מצה.

ועוד זאת:

כיון שבברכת "על אכילת מצה" צריך לכוון לפטור גם המצה ד"כורך", ולפני "כורך" צ"ל אכילת מרור⁷⁴ — מסתבר לומר, שמיד לאחר אכילת המצה, צריך לאכול המרור והכורך.

ועפ"ז נמצא, שמיד לאחר נט"י, יצטרך לערוך את כל הסדר ד"יחץ) מוציא מצה מרור כורך", ורק לאחר כן — אכילת הכרפס ואמירת ההגדה ("מגיד").

והנה, מצד שינוי הסדר באופן האמור יש אמנם חסרון בשתים: (א) העדר תמיהת התינוקות באכילת הכרפס, שתמיהה זו שייכת רק כאשר אכילת הכרפס היא קודם הסעודה⁷⁵, משא"כ בנדוד⁷⁶, שכבר אכל המצה ומרור. (ב) אמירת ההגדה לא תהי' "בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך"⁷⁶, שהרי כבר אכל המצה והמרור.

66) שו"ע או"ח סכ"ה סי"ג. סידור הלי' אג"ק ח"ה ע' שיג. תפילין. 72) ראה שם פי"א סכ"ט. וראה גם אג"ק

67) ראה שו"ע אדה"ז שם סי"ח ס"ב. ח"י ע' דש.

68) שם סתר"ז ס"ב. וראה סרצ"ט ס"ב. 73) ראה גם ב"ח שבהערה 64.

69) סידור הלי' ציצית. 74) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ה

70) ראה באר היטב או"ח רסנ"ה. וש"נ. סי"ח. וש"נ.

75) ראה שו"ע אדה"ז סתע"ג סי"ד. וראה גם אג"ק ח"י ס"ע שב.

76) ראה שער הכולל ספמ"ט. וראה גם 76) הגש"פ פיסקא "יכול מר"ח".

אבל אעפ"כ, בלית ברירה יש להסתפק: (א) בתמיהת התינוקות על כך שמטבילין שתי פעמים, (ב) בעיקר ענין "בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך", שקאי על זמן החיוב דמצה ומרור, ולא על המצה ומרור עצמם, וראי' לדבר, שהרי גם מי שאין לו מצה ומרור צריך לומר ההגדה בזמן החיוב דמצה ומרור, וכדמוכח גם מ"מעשה"⁷⁷ ברבי אליעזר כו' שהיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה"⁷⁸.

יב. אמנם, האמור לעיל שגם אכילת המרור והכורך צ"ל לפני אכילת הכרפס ואמירת ההגדה, הוא רק מצד הסברא, אבל הדין אינו כן: בדין מי שאין לו יין וצריך לקדש על הפת — הובאו בטור⁷⁹ ב' דעות: (א) דעת הרי"ף, שמקדש ואוכל מצה, ואח"כ אוכל כרפס ואומר ההגדה, ואח"כ אוכל מרור וכורך. (ב) דעת בעל העיטור, שגם אכילת המרור צ"ל מיד לאחרי אכילת המצה, ומוסיף, "ולולי דמסתפינא הוינא אומר שיטבול בירק מיד בלא קידוש, ואח"כ יסדר ההגדה .. ויקדש ויברך המוציא .. על אכילת מצה ויאכל אח"כ מרור כו'". והיינו, שהפלוגתא היא אם כרפס ומגיד צ"ל לאחרי המצה או לפני המצה, אבל לכו"ע הרי זה לפני המרור.

ורבינו הזקן פוסק⁸⁰: "מי שאין לו יין .. יקדש על הפת קודם אמירת ההגדה .. ואחר שאכל .. מצה .. יקח ירקות ויאכלם בטיבול .. ואח"כ אומר מה נשתנה וכל ההגדה .. ואח"כ מברך על המרור ואוכל אח"כ הכריכה". ומבאר, "ולמה אינו אוכל המרור מיד אחר אכילת המצה קודם ההגדה, לפי שמן הדין אין נכון כלל לאכול מצה ומרור קודם ההגדה (שהרי במצות ההגדה נאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה, ודרשו חכמים בעבור זה, בעבור מצה ומרור המונחים לפניך, ואם כבר אכל מהם האיך שייך לומר בעבור זה), אלא שמצה מוכרח הוא לאוכלה קודם ההגדה, כיון שצריך הוא לקדש על הפת, ואי אפשר לו לקדש אחר ההגדה, לפי שלא יוכל לאכול הירקות קודם ההגדה, שאסור לטעום כלום קודם קידוש".

נמצינו למדים בנוגע לנדו"ד, במי שטעה וכרך על נטילה ראשונה — שלאחרי שמברך המוציא ועל אכילת מצה, ואוכל המצה (כנ"ל), יאכל כרפס ויאמר ההגדה, ואח"כ יאכל מרור וכורך⁸¹.

(80) שם ס"א"ב.

(77) הגש"פ פיסקא "מעשה כו'".

(81) ראה קובץ הערות וביאורים (אהלי

78) חסר קצת (הנו"ל).

תורה) גליין תתנח ע' 46 ואילך.

(79) א"ח סתפ"ג.

יג. והנה, מלבד ההוראה בנוגע לעצם הדין — יש ללמוד מזה הוראה נוספת:

(א) אין לפסוק הלכה מצד הסברא ומדברי הראשונים כו', אלא לעיין בשולחן-ערוך.

(ב) גודל היוקר דמנהג ישראל — כפי שדובר פעם⁸² אודות סדר הקושיות, שהקושיא הראשונה היא "מטבילין", מצד גודל היוקר דמנהג ישראל — שלמרות שבמקרה הנ"ל יש סברא לאכול גם המרור מיד לאחרי המצה (קודם הטיבול דכרפס), מ"מ, מקדימים הטיבול דכרפס לפני המרור, ועד שכתב בעל העיטור "ולולי דמסתפינא הוינא אומר שיטבול בירק מיד בלא קידוש", וכפי שמבאר בטעם הדבר, ש"אם מקדש מיד נמצא שאפילו טיבול הראשון הוא אחר המוציא, ואין כאן היכירא לתינוקות", אשר, בהם יקויים "בנערינו גו' נלך"⁸³.

* * *

יד. (כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להתמימים ואנ"ש שיחיו שהשתתפו ב"תהלוכה" דשביעי של פסח, שיאמרו "לחיים" וינגנו ניגון, ואח"כ אמר):

מצינו ביציאת מצרים הדגשה מיוחדת בנוגע לענין הרגלים⁸⁴ — "נעליכם ברגליכם"⁸⁵, וכמו"כ בגאולה העתידה — "והדריך בנעלים"⁸⁶. והנה, בענין הרגל מצינו שני הפכים:

(א) ע"י הרגל נעשה ענין ההליכה, שזהו ענין של עלי' בלי גבול, שזהו אמיתית ענין ההילוך, כידוע⁸⁷. וענינו ברוחניות — שע"י הרגל נעשית ההתקשרות עם מקור החיים (ע"י "ובחרת בחיים"⁸⁸), שזהו"ע בלי גבול.

(ב) רגל הוא אבר היותר פשוט והיותר גס, ובפרט העקב וכף הרגל, שבגילוי אין בו חיות כלל, כדאיתא באבות דר"נ⁸⁹. והענין בזה — שהיא הנותנת — שכיון שהרגל הוא היותר תחתון,

(86) ישע"י יא, טו.
 (87) ראה סה"מ תר"ס ע' קז ואילך. המשך תרס"ו ע' יח. סה"מ אעת"ר ע' סט ואילך. ועוד.
 (88) נצבים ל, יט.
 (89) ספלא"א.

(82) שיחת ליל ב' דחה"פ תשט"ז ס"ה ואילך (תו"מ חט"ז ע' 197 ואילך).
 (83) בא יו"ד, ט.
 (84) ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד
 סט"ז ואילך (תו"מ חכ"ב ע' 255 ואילך).
 (85) בא יב, יא.

הרי הוא מתקשר עם מקור החיים, וע"ד מ"ש⁹⁰ "אחור וקדם צרתני", שדוקא בחי' אחור, "אחור למעשה בראשית"⁹¹, מתקשר עם בחי' "קדם", "קדמונו של עולם".

טו. וביאור הענין בקצרה:

תכלית הכוונה היא — להעלות את המטה, שע"ז נעשית עלי' בכל סדר ההשתלשלות, כידוע⁹² המשל מהגבהת בנין ע"י כלי הגבהה הנקרא "ליווע"ר", שצריכים להגבי' את הקורה התחתונה, וע"ז יוגבהו ממילא גם העליונים הימנו. ובכדי להעלות את המטה — יש צורך בכח עליון יותר.

וזהו גם אחד הביאורים בהכלל "כל הגבוה ביותר יורד למטה ביותר"⁹³ — דכיון שתכלית בריאת המטה היא בשביל העלי', וככל שיהי' למטה יותר אזי העלי' שלו היא קשה יותר, ויש צורך בכח עליון יותר, הרי בהכרח שבהמטה ביותר ישנו הגבוה ביותר, שהוא נותן כח לעליית המטה.

ועפ"ז נמצא שדוקא בהרגל נמצא העצם.

טז. והנה, כשם שהדברים אמורים בנוגע לאברי הגוף, כן הוא גם בכחות הנפש:

השגה — הו"ע המוח שבראש. מדות — ענינם הוא הלב. ואילו אמונה — הו"ע הרגל.

והחילוק ביניהם — שהשגה שבמוח ומדות שבלב הם בהגבלה, ואילו אמונה היא בלי גבול, שהרי ענין האמונה הוא בדבר שאינו מבין ואינו מרגיש, וא"כ, אין בזה הגבלות.

וזהו שדוקא ענין ההילוך שברגל הוא בלי גבול — כי, ע"י השגה שבמוח והרגש שבלב מתקשרים עם בחינה כזו שיש לה איזה ערך ושייכות אליו, שיכול להשיגה ולהרגישה, ודוקא ע"י אמונה מתקשרים עם ענין שאינו בערכו כלל, בלי גבול.

יז. ועוד ענין בהשייכות דאמונה לרגל:

ע"י הרגל נעשית ההליכה גם במקום שיש קוצים וברקנים כו"⁹⁴,

93) ראה בארוכה שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"ב ואילך. פל"ב ואילך. ועוד.
94) ראה המשך וככה תרל"ז פקי"ג.

90) תהלים קלט, ה.
91) ברכות סא, א. וש"נ.
92) תו"א בראשית ד, א. ובכ"מ.

והיינו באמצעות הנעלים שע"ג הרגלים — "נעליכם ברגליכם", "והדריך בנעלים".

וענינו בעבודה — שהעצה שלא להתפעל מפני המבלבלים ומלעיגים כו', שהם בדוגמת הקוצים כו', היא, לא ע"י השגה והרגש, אלא ע"י אמונה (רגל) דוקא.

וכפי שמצינו בזמן שלפני יצי"מ, שגם במעמד ומצב ש"לא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה"⁹⁵, היינו, שהיו העלמות והסתרים על ענין ההשגה ("שמעו") — הנה גם אז הי' ענין האמונה בתוקף, כמ"ש⁹⁶ "ויאמן העם", והיינו, שע"י הרגלים (אמונה) יכולים לעבור גם במקום שיש קוצים (העלמות והסתרים).

ועד"ז גם בנוגע לזמן שלפני הגאולה השלימה — שע"י אמונה יכולים לעמוד בכל הנסיונות.

יח. ונוסף על האמור לעיל בנוגע לענין הרגל כמו שהוא בכללות העבודה, ישנו גם ענין הרגל בפרטיות — כפשוטו — הריצה ברגלים לכל דבר שהוא רצון הקב"ה.

וגם ענין זה צריך להיות באופן של הליכה בלי גבול, ללא הגבלות וחשבונות, ועי"ז נעשים בבחינת "מהלך", שהור"ע התקשרות עם בחי' מקור החיים, כנ"ל.

* * *

יט. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה כימי צאתך מארץ מצרים.

* * *

כ. הענין דקריעת ים סוף — צריך להזכיר בכל יום, כמו הענין דיציאת מצרים⁹⁷.

וכמו"כ הרי זה נוגע לגאולה העתידה, עלי' נאמר⁹⁸ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", והיינו, שאע"פ שנאמר "כימי גו'", בכ"ף הדמיון, מ"מ, הנה כל פרטי הענינים שהיו ביצי"מ יהיו גם בגאולה העתידה.

וכללות הדמיון דהגאולה העתידה ליצי"מ הוא:

שם רפ"ב. שו"ע אדה"ז או"ח סס"ו סי"ב.

תו"א בשלח סב, ב. ובכ"מ.

98) מיכה ז, טו.

95) וראו ו, ט.

96) שמות ד, לא.

97) ירושלמי ברכות פ"א ה"ו. תוספתא

כשם שיצי"מ היתה שלא מצד הטבע כלל, שהרי מצד הטבע לא הי' אפילו עבד אחד יכול לברוח ממצרים⁹⁹, וכאן יצאו שש מאות אלף רגלי הגברים לבד מנשים וטף, וגם ערב רב עלה אתם¹⁰⁰, וכמו"כ הי' גם הענין דקרי"ס נס שיוצא מגדר הרגיל לגמרי, ועד שנאמר על זה הלשון "קשה"⁴⁹,

כמו"כ תהי' גם הגאולה העתידה באופן שלמעלה מהטבע לגמרי, ולדוגמא: לא זו בלבד שאוה"ע יסכימו לתת משהו לבנ"י, אלא ענין זה יהי' באופן שלמעלה מהטבע — כמ"ש¹⁰¹ "והיו מלכים אומניך וגו'", היינו, שאוה"ע יבקשו שיתנו להם לשמש את בני".

וכשם שביצי"מ הנה עד הרגע האחרון היו בני" בגלות — כמו"כ יהי' גם בגאולה העתידה, שהגלות תימשך עד הרגע האחרון, ולפתע, "כהרף עין"¹⁰², תהי' הגאולה.

וכיון שהגאולה העתידה תלוי' במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות¹⁰³, הרי מובן, שהענינים דיצי"מ וקרי"ס נוגעים לא רק לגאולה העתידה, אלא גם לעבודתנו עתה, שלכן מצות זכירת יצי"מ וקרי"ס היא בכל יום ויום.

כא. והענין בזה:

הנשמה — לא נמצאת בגלות¹⁰⁴, שהרי הנשמה היא "חלק אלקה ממעל ממש"¹⁰⁵, והעצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס בכולו (כמאמר הבעש"ט¹⁰⁶), וא"כ, כשם שהקב"ה הוא בלי גבול, ולא שייך בו ענין של גלות ח"ו, כך גם הנשמה היא בת-חורין מכל ההגבלות.

וכיון שהגוף הוא טפל ובטל לנשמה, והטפל נגרר אחרי העיקר, נמצא, שגם הגוף של איש ישראל הוא בן-חורין מהגבלות העולם.

כלומר: גם כאשר מתעסק בצרכי הגוף, כמו אכילה ושתי', אזי הוא חפשי מהגבלות העולם, ופועל גם שם המשכת הקדושה,

— אין הכוונה לשלילת ההנהגה דזולל וסובא, שהרי זה דבר הפשוט מצד אנושיות. אלא הכוונה היא שבגשמיות יהי' ענין של קדושה.

99) מכילתא יתרו יח, יא. פרש"י שם, ט. (104) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ.
 100) בא יב, לז"ח.
 101) ישעי' מט, כג.
 102) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.
 103) תניא רפ"ז.
 104) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ.
 105) תניא רפ"ב.
 106) ראה כתר שם טוב בהוספות סרכ"ז. וש"נ.

ושני אופנים בזה: (א) "כל מעשיך יהיו לשם שמים"¹⁰⁷, דהיינו, שהדבר הגשמי נשאר בגשמיותו, אלא שעשייתו היא "לשם שמים", וכמו האכילה לצורך התפלה¹⁰⁸, (ב) "בכל דרכיך דעהו"¹⁰⁹, דהיינו, שבדבר הגשמי עצמו ישנו הענין ד"דעהו", וכמו אכילת קדשים, שנוסף לכך שמברך בתחילת האכילה ובסופה, והרי ברכה הו"ע של קדושה, ולא ענין של גשמיות, הנה גם האכילה עצמה היא ענין של קדושה¹¹⁰ —

והיינו, לפי שגם בהגוף ובצרכיו טמון בפנימיות ה"חלק אלקה" שבו נמצא העצם כולו.

כב. אמנם, עדיין יכול יהודי לטעון:

הן אמת שמצדו יכול לפעול זאת, כיון שנשמתו, וגם גופו שטפל לנשמתו, אינם נמצאים בגלות — הרי כל זה הוא מצד האדם העובד; אבל כיון שצריך להתעסק עם דבר גשמי — לא עם לחם שעליו נאמר¹¹¹ "לכו לחמו בלחמי", או עם יין דפנימיות התורה, אלא עם לחם ויין גשמיים — כיצד יוכל לפעול מצד הגשמי שיאיר בו אלקות בגילוי?!

הנה על זה היא ההוראה ונתינת־כח מקרי"ס:

למרות שהי' "ים" של (מצרים) "ערות הארץ"¹¹², הנה כאשר בני"ה הלכו למתן־תורה, הרי לא זו בלבד שהים לא הפריע להם, אלא אדרבה — הים עצמו נבקע לפניהם, ויתירה מזה, שהצמיח להם אילנות ופירות¹¹³, ועד שפעל גם בכל המימות שבעולם — דקאי על כל תענוגי העולם, שהרי מים הו"ע התענוג¹¹⁴ — שנבקעו לפניהם¹¹⁵.

וכן הוא בכל זמן ובכל מקום, שכאשר יהודי הולך למתן־תורה, הנה לא זו בלבד שהעולם אינו מפריע להנהגה ע"פ תורה, אלא שמציאות העולם עצמו נעשית כפי הוראת התורה, כפס"ד הירושלמי¹¹⁶ על הפסוק¹¹⁷ "לא־ל גומר עלי".

*

(112) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר

פ"א, ד.

(113) ראה שמו"ר פכ"א, יו"ד.

(114) תניא פ"א.

(115) מכילתא ופרש"י בשלח יד, כא.

(116) כתובות פ"א ה"ב. וש"נ.

(117) תהלים נו, ג.

(107) אבות פ"ב מ"ב.

(108) ראה אנ"ק אדמור"ר מוהרי"צ ח"ד

ע' שח (נעתק ב"היום יום" י שבט). נת' לעיל

ע' 36 ואילך.

(109) משלי ג, ו.

(110) ראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.

(111) משלי ט, ה. וראה ברכות נו, סע"א.

חגיגה יד, א.

כג. ישנו¹¹⁸ מאמר של רבינו הזקן — הנחת ר"פ רייזעס — ד"ה אנשי¹¹⁹ יריחו היו כורכין את שמעו¹²⁰.

ותוכן המאמר:

אנשי יריחו לא פעלו לחבר את העולם עם אלקות, שזהו שהיו כורכין את שמע, שלא אמרו "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שהו"ע יחודא תתאה¹²¹.

ובאופן כזה, הנה כאשר באים לעולם — הרי זה בא' משתי הפנים: או שהעולם מבלבל, או שנעשה שבירת העולם.

וכיון שזהו היפך הכונה — לכן נאמר ביריחו "ארור האיש גו' אשר יקום ובנה את העיר הזאת"¹²² (ע"ד מ"ש¹²³ "לא תבנה עוד") — שאין זה ענין של בנין כו', אלא הכוונה היא לעשות לו ית' דירה בתחתונים¹²⁴.

וזהו גם הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" — שעיקר הכוונה היא לחבר את ה"חוצה" עם ה"מעיינות", שיתאחדו לאחדים כאחד.

כד. מסופר¹²⁵ אודות החסיד ר' יוסף כל בו, שלפני שנעשה חסיד, דיבר פעם עם רבינו הזקן אודות הבעש"ט, והתבטא בסגנון שלא הי' לפי כבודו של הבעש"ט, ואמר לו רבינו הזקן: דע לך שגילוי הבעש"ט הוא נעלה יותר מגילוי אליהו.

בשמעו זאת, ובידעו אודות גדלותו של רבינו הזקן בלימוד התורה, שבודאי אינו אומר דבר סתם ("גלאַט אַזוי"), אא"כ יש יסוד לדבר — התפעל ביותר, ושאל: הא מניין לכם? והשיב לו רבינו הזקן, שזוהי גמרא מפורשת.

הרהר ר"י במחשבתו את כל הש"ס, ולא ידע כוונת הדברים. ואמר לו רבינו הזקן: איתא בגמרא¹²⁶ שכאשר אליהו הנביא גילה סוד, אזי נענש על זה. ואילו הבעש"ט גילה סודות כו', ולא זו בלבד שלא נענש על זה,

(118) ראה שיחת יום אחש"פ תש"ד ס"ו (סה"ש תש"ד ע' 111 ואילך).

(119) פסחים נה, סע"ב ואילך. וש"נ.

(120) ראה גם מאמרי אדה"ז — אתהלך

לאזניא ע' מג ואילך.

(121) זהר ח"א יח, ב. וראה שם יב, א.

ח"ב קלד, א.

(122) יהושע ו, כו.

(123) פ' ראה יג, יז.

(124) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז.

ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(125) שיחת אחש"פ הנ"ל ס"ט (סה"ש

שם ע' 113).

(126) ב"מ פה, ב.

אלא אדרבה, שקיבל ברכה על כך, שהגילויים שלו יומשכו לתלמידיו ותלמידי תלמידיו עד ביאת משיח צדקנו.

ואח"כ הוסיף ר"י ושאל: כל זה הוא בנוגע להבעש"ט, ומה בנוגע אליכם?

והשיב לו רבינו הזקן, שגם זה מפורש בגמרא, ופירש דבריו, שאיתא בגמרא¹²⁷ שניצוק הוי חיבור, ואם הדברים אמורים לענין איסור, מכ"ש בנוגע לקדושה, שהרי מרובה מדה טובה כו'¹²⁸. וסיים רבינו הזקן: מורנו הבעש"ט יוצק תמיד עלינו דבריו הקדושים, וממילא, ניצוק הוי חיבור, כך, שאנו, תלמידי תלמידיו, שתורת הבעש"ט ניצקת ("גיסט זיך") בנו, מחוברים ומקושרים אליו.

כה. וככל סיפור — אין זה סתם סיפור נאה, אלא הוראה:

כאשר היצה"ר בא וטוען: הרי הנך יודע מצבך הרוחני, עד כמה הנך בשפל המדרגה, וא"כ, כיצד הנך יכול להשלות את עצמך ("זיך אַינרעדן") שעליך לעסוק בהפצת המעיינות, ולפעול שע"י¹²⁹ "אתי מר"?

הנה על זה צריך להשיב לו: מבלי הבט על המצב שלי, הרי כיון שניצקת בי ("אין מיר גיסט זיך") תורת הבעש"ט, אזי ניצוק הוא חיבור, כך, שיש לי שייכות עמו!

ובפרט כאשר מדובר אודות תורת הבעש"ט כפי שבאה בהבנה והשגה בתורת חסידות חב"ד — הרי זה באופן שנמשך בפנימיות, וכמבואר בתניא¹³⁰ שזהו באופן ד"יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו", כך, שבדאי נעשה חיבור והתאחדות ("מ'איז פֿאַראייניצקט").

והרי ענין השגת תורת החסידות ממשך בפנימיות את כח האמונה שמצד עצם הנשמה (כמשנ"ת בהמאמרים¹³¹), ונמצא, שע"י תורת חסידות חב"ד מתגלה עצם הנשמה, והרי ידוע¹³² שגילוי עצם הנשמה הוא למעלה מגילוי אליהו.

וע"י גילוי עצם הנשמה בכחו של כל אחד להפיץ את המעיינות בה"חוצה" שבו, ועי"ז גם להזולת, ולפעול עי"ז שיהי' "אתי מר".

* * *

(131) ד"ה ועברתי דליל ב' דחה"פ ספ"ד (לעיל ע' 200). ד"ה כימי צאתך שנאמר בהתוועדות זו פ"ד (לעיל ע' 216).
(132) ראה שיחת ליל שש"פ תש"ד ס"ו (סה"ש תש"ד ס"ע 98).

(127) ע"ז עב, א.
(128) יומא עו, א. וש"נ.
(129) ראה אגה"ק דהבעש"ט — כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.
(130) פ"ה.

כו. דובר כמ"פ¹³³ אודות ד' כוסות דאחרון של פסח כפי שהנהיג כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע¹³⁴, שמעלתם לגבי ד' כוסות דימים הראשונים היא, שד' כוסות דימים הראשונים הם ד' כוסות דמשה רבינו, וד' כוסות דאחרון של פסח הם ד' כוסות דמשיח¹³⁵.

כ"ק אדנ"ע הנהיג זאת בשנת תרס"ו. ועכשיו — הרי זה קרוב הרבה יותר לביאת המשיח, שהרי "הנה זה עומד אחר כתלנו"¹³⁶, וכבר צריך להיות הענין ד"טועמי' חיים זכו"¹³⁷.

ובכן: ישתו עתה ד' כוסות, ולשנה הבאה — כפי שפירש כ"ק מו"ח אדמו"ר¹³⁸, שמשיח יבוא מיד עתה, ובדרך ממילא נהי' לשנה הבאה — בירושלים, ע"י משיח צדקנו.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "האָפּ קאָזאַק", באמרו, שפעם הי' מנהג לנגן "האָפּ קאָזאַק" באחרון של פסח¹³⁹].

* * *

כו. (ניגנו "צמאה לך נפשי", ואח"כ אמר:)

ידוע פירוש הבעש"ט¹⁴⁰ אודות מעלת זמן הגלות, שאז ישנו ענין הצמאון ביותר.

אבל, כאשר ההעלמות וההסתרים של זמן הגלות ישנם, ואילו הצמאון אינו בנמצא — מהי התכלית שבדבר?! ...!

בתורת החסידות¹⁴¹ מבואר הענין ד"קרבת אלקים טוב" ו"קרבת אלקים לי טוב"¹⁴², שבענין "לי טוב" יש חסרון של הרגש עצמו.

אמנם¹⁴³, בזמנינו אוחזים ב"טוב", ולא ב"לי טוב": לעצמו — אין הדבר נוגע כלל! ...!

באים להתועדות, ונהנים מענין של השכלה, הרגשים, פירוש

(139) שיחת אחש"פ הנ"ל סי"ז (סה"ש שם ע' 116).

(140) ראה כתר שם טוב בהוספות סס"ד. וש"נ.

(141) ראה המשך תער"ב ח"א ע' נו ואילך. ח"ג ע' א'תנה. ועוד.

(142) תהלים עג, כח.

(143) ראה גם מכתב י"ב אייר שנה זו (אג"ק ח"ח ע' שעא): "וע"ד המבואר בעת ההתועדות כו".

(133) ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד סכ"א (תו"מ חכ"ב ע' 260). וש"נ.

(134) שיחת יום אחש"פ תרח"ץ סכ"ג (סה"ש תרח"ץ ע' 277) — נעתק ב"היום יום" שבהערה 8.

(135) שיחת יום אחש"פ תש"ד ס"ה (סה"ש תש"ד ע' 111).

(136) שה"ש ב, ט.

(137) ראה לקו"ש ח"כ ע' 173. וש"נ.

(138) ראה סה"ש תש"ח ע' 200. וש"נ.

בפסוק או במאמר חז"ל שכל המפרשים מתייגעים בו ורק ע"פ חסידות מתחווים הדברים; אבל לעצמו — אין זה נוגע.

רצונו לבלות בנעימים ("ער וויל האַבן אַ גוט־טיים"), ולכן, בא להתוועדות חסידית, ומתענג מזה, אבל בנוגע אליו בעצמו — הרי זה בדוגמא של מעלה, להבדיל, "אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא העולם"¹⁴⁴ בלי שום שינוי כלל... והיינו, שלאחרי ההתוועדות נשאר באותו מצב כמו קודם ההתוועדות.

צריך לדעת שהדברים מכוונים אליו ("מ'מינט עס טאַקע אים"). כאשר מדברים אודות קריעת ים סוף, שצריך לבקוע את ה"מים הזידונים" של העולם ע"י מסירת־נפש כמו נחשון — אזי הכוונה היא אליו, שיפסיק להיות מונח בהבלי העולם, כמו כסף וכבוד,

— לא נוגע לו מי הוא זה שנותן לו כבוד, אפילו אם הכבוד הוא מאנשים כאלו שנדמו לבהמות, והוא בעצמו יודע שנדמו לבהמות; העיקר שנותנים לו כבוד!...

כאשר נופל ספר על הרצפה, אזי מרימים אותו ונושקים לו ומניחים אותו ע"ג האצטבא; אבל לעיין בתוך הספר — אין זה נוגע לו; הוא זורק ("פאַרוואַרפט") את הספר לתוך הארון עד ל"בדיקת חמץ"... כאשר מזמינים לו מלמעלה — בהשגחה פרטית — שצריך להרים ספר, הרי זה כדי שהספר יהי' שייך אליו ביחוד.

ולדוגמא: מדובר אודות ספר התניא — עליו לעיין במ"ש שם¹⁴⁵: "אתה רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול וכו'", ולצייר לעצמו, כיצד הי' מרגיש אילו הי' פוגש אותו מנהל־הבנק ואומר לו "אתה רע ורשע כו'", ועאכו"כ כאשר רבינו הזקן אומר זאת!...

— אין זה ענין שמופיע בספר שנכתב לפני כמאה וששים שנה, אלא, רבינו הזקן אומר לו עכשיו: דע לך ש"אתה רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול וכו'", ומוכרח אתה להשתנות!...

אבל לפועל — לא נגע ולא פגע! לאחרי התפלה — שגם התפלה עצמה לא היתה כדבעי — הולך לאכול ארוחת־בוקר, ואח"כ הולך לעסקיו כו'.

וכאמור, הוא אמנם בא להתוועדות, שהרי הוא "חסיד"... אבל, גם כאשר נמצאים כבר בסיומו של חג הפסח, באחרון של פסח — נמצא

(145) פכ"ט (לו, א).

(144) נוסח תפלת השחר.

הוא באותו מצב כמו שהי' בי"ד ניסן, וכמו לפני בדיקת חמץ, בחודש אדר ושבת כו'.

כל ענין צריך לבוא לידי פועל.

"אורייתא" פירושו "אור ייתא"¹⁴⁶, דהיינו, שיומשך ויאיר האור, ולא ברקיע השביעי, אלא כאן למטה, אצלו!

כח. איתא במדרש¹⁴⁷ ש"בזכות יעקב אני קורע להם את הים שנאמר¹⁴⁸ ופרצת ימה וקדמה".

והענין בזה¹⁴⁹ — שבכדי לבוא להענין דקרי"ס צריך להיות סדר ההנהגה דיעקב, באופן ד"ופרצת".

כיצד יכולים לבקוע ("דורכברעכן") את סדר העולם עם ההעלמות וההסתרים שבו — לא בסדר והדרגה, אלא בדרך דילוג דוקא.

יעקב הלך לחרון, "חרון אף של עולם"¹⁵⁰, בעירום ובחוסר כל, ואעפ"כ, "היתה מטתו שלימה"¹⁵¹, והי' לו גם רכוש גדול, כפי שאמר "ועתה הייתי לשני מחנות"¹⁵², וכל זה הי' ע"י הסדר ד"ופרצת".

לא צריכים לחשוב אודות המעמד ומצב. יש אמנם עסק עם לבן ובתואל, ובמילא צריכה להיות ההנהגה באופן ד"עם עקש תתפתל"¹⁵³, אבל, לא צריכים לחשוב על כל זה, אלא לילך באופן ד"ופרצת".

כאשר הולכים בסדר והדרגה, מתוך חשבון שהיום יש בידי מקל אחד ("כי במקלי עברתי את הירדן"¹⁵²), וצריך אני להתייגע ולהשיג עוד מקל ועוד מקל, עד שיהיו בידי שש מאות מקלות — באופן כזה לא יהיו בידו אפילו מקלות...

אין לערוך חשבונות כלל, ואין להביט על החושך הכללי והפרטי; יש ליטול את המקל שבו כתובים השמות מכב"י קל"י ("מי¹⁵⁴ כמכה באלים ה'"), "לישועתך¹⁵⁵ קויתי ה'"¹⁵⁶, שזהו"ע אמונה פשוטה שבישראל,

151) פרש"י ויחי מז, לא.

152) וישלח לב, יא.

153) תהלים יח, כז.

154) בשלח טו, יא.

155) ויחי מט, יח.

156) ראה של"ה רנט, א. רצה, ב. וראה

גם ד"ה מי כמוכה דאח"ש"פ תרפ"ח (סה"מ

תרפ"ח ע' צ ואילך). שיחת יום ש"ש"פ תש"ג

סע"ט (סה"ש תש"ג ע' 101). ד"ה וילך הני"ל.

לקו"ש חט"ו ע' 275. וש"נ.

146) שיחת יום אחש"פ הנ"ל סט"ר-טז

(סה"ש תש"ד שם).

147) שמור"ר פכ"א, ח.

148) ויצא כח, יד.

149) ראה ד"ה וילך דש"פ עטר"ת

(סה"מ עטר"ת ע' שע ואילך); תרפ"א (סה"מ

תרפ"א ע' רלו ואילך); תש"ד (סה"מ תש"ד

ע' 179 ואילך). סה"מ תרל"ג ח"א ע' רלב

ואילך. וש"נ.

150) פרש"י ס"פ נח.

ובכח האמונה נבקעים כל המימות שבעולם, ומביאים את "הפורץ"¹⁵⁷, במהרה בימינו.

כט. וכוונת הדברים היא לכל אחד ואחד, ואכן אליו מכוונים הדברים, "מ'מינט טאקע אים".

אין לו לילך בסדר והדרגה, היינו, לקיים תחילה כל הענינים שהם מדאורייתא, ואח"כ הענינים שמדרבנן, ואח"כ כוונת המצוות וכו', כי אם באופן ד"ופרצת".

ביצי"מ — "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו"¹⁵⁸, דהיינו גילוי בחי' עתיק¹⁵⁹. וגילוי זה הי' לכל אחד, אפילו ל"עובר במעי אמו"¹⁶⁰, ואפילו לזה¹⁶¹ שנשא עמו פסל מיכה... והיינו, שלמרות מעמדו ומצבו, לא היתה ההנהגה עמו בסדר והדרגה, אלא באופן ד"ופרצת", שגם אליו נתגלו גילויים היותר נעלים.

ועאכו"כ בימינו, לאחרי שקטלוהו ליצה"ר דע"ז¹⁶², וכידוע¹⁶³ שבימינו אין גילויים נעלים כפי שהיו פעם, אבל בגלל זה אין גם העלמות והסתרים כפי שהיו פעם — הרי בודאי שאין ליהודי להתחשב במעמדו ומצבו, אלא לילך בדרך דילוג.

וביותר נוגע הדבר לרבנים ומנהיגי קהילות קדושות בישראל, אשר, אפילו אם מצד מעמדם ומצבם אינם אוחזים בכך, הרי זכות הרבים מסייעתם, וכיון שכן, עליהם לקבל על עצמם עוד הלילה, ועכ"פ מחר בבוקר, ולערוך את תכנית עבודתם בהקהילה באופן של "ופרצת", ולא לצאת ידי-חובתם בעריכת התכנית בלבד, אלא שעוד הלילה, ולא יאוחר ממחר בבוקר, יתחילו את העבודה בפועל.

ועי"ז יביאו את "הפורץ", ו"אראנו נפלאות", ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו.

[לאחרי ברכת המזון ותפלת ערבית, נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א יין להנוסעים, באמרו, שזוהי נתינת-כח מהתוועדות דמשיח שיצליחו בשליחותם.

(160) ראה סוטה ל, סע"ב.

(161) ראה שמו"ר פכ"ד, א. וש"נ.

(162) ראה יומא סט, ב ובחדא"ג מהרש"א שם.

(163) ראה תו"א מקץ מא, א. ובכ"מ.

(157) מיכה ב, יג. וראה אגדת בראשית

ספס"ג. ב"ר פפ"ה, יד ובפרש"י שם.

(158) הגש"פ פיסקא "מצה זו" ושם לפנ"ז

פיסקא "ויוציאנו".

(159) ראה סה"מ אע"ר ע' עה. ועוד.

אח"כ צוה לנגן ניגון ה"בינוני", וניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות
(כבא הד' — פעם אחת).

כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכל הנאספים מ"כוס של ברכה", ואח"כ
צוה לנגן "ניע זשוריצי כלאָפּצי".

